

Wagner, Marek

"Stanisław Konopka 1896-1982 : zarys monograficzny", Halina Dusińska, Warszawa 1995 : [recenzja]

Medycyna Nowożytna 4/1 - 2, 166-170

1997

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Od kilkunastu już lat Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki w Warszawie przyzwyczała nas do faktu, iż w ramach jej serii wydawniczych pojawiają się znakomite pod względem merytorycznym i edytorskim prace dotyczące fachowych zagadnień medycznych i bibliotecznych, ale również biografie zasłużonych uczonych polskich. W 1995 r., w związku z 50 rocznicą działalności Biblioteki, ukazały się na rynku wydawniczym dwie biografie wybitnych osobistości związanych ze światem medycyny – mowa tutaj o pracach J. Kapuścika o Władysławie Matlakowskim (1850–1895)¹ i H. Dusińskiej o Stanisławie Konopce (1896–1982)².

Opracowanie rzetelnej i obiektywnej biografii jest niezwykle trudnym zadaniem dla badacza, tym bardziej jest to obciążające, gdy bierze on na warsztat naukowy życie i dorobek osoby współcześnie żyjącej z autorem. Trudno bowiem pozbyć się balastu subiektywizmu i ocen wartościujących swego „bohatera” z perspektywy kilku czy kilkunastu lat. Biografia pozbawiona zatem cech obiektywizmu może łatwo stać się dziełem panegirycznym, zaś recenzent takiego opracowania zadaje sobie już na początku zasadnicze pytanie „czy nie za wcześnie?” opisano dorobek uczonego, polityka lub wodza³.

W słuszności postawienia takiego pytania utwierdza nas recenzja książki Haliny Dusińskiej o Stanisławie Konopce pióra Teresy Ostrowskiej, opublikowana w jubileuszowym wydaniu „Biuletynu G.B.L.” w 1995 r.⁴ Wiele z zamieszczonych tam wniosków, niewątpliwie cennych i słusznych, wymaga naszym zdaniem jeszcze uzupełniających badań nad syntetyczną oceną dorobku S. Konopki. Cóż bowiem wynika z omawianej recenzji T. Ostrowskiej? Otóż jej autorka skupiła główną uwagę na charakterystyce osobowości Profesora, tej naukowej, jak i „psychologicznej” oraz na jego stosunku do współpracowników i młodych historyków medycyny, dochodząc niekiedy do odmiennych wniosków, niż wyrażone w biografii autorstwa H. Dusińskiej. A zatem „dwa wizerunki” S. Ko-

¹ J. Kapuścik, *Władysław Matlakowski. Lekarz – pisarz – uczonej*, Warszawa 1995

² H. Dusińska, *Stanisław Konopka 1896–1982. Zarys monograficzny*, Warszawa 1995

³ Zob. J.B. Reichter, *Zagadnienia biografii współczesnej*, „Nauka Polska”, 1934, t. XIX; J.A. Garraty, *The Nature of Biography*, London 1958

⁴ T. Ostrowska, recenzja pracy H. Dusińskiej o S. Konopce, „Biuletyn G.B.L.”, 1995, R. XLI, nr 351, s. 123–131

nopki? Zdajemy sobie jednak sprawę, iż w miarę pogłębiania naszej wiedzy o tym niepospolitym humaniście liczba tychże „wizerunków” będzie rosła. Może więc rzeczywiście „za wcześniej” na całościowe i obiektywne spojrzenie na dorobek Profesora?

Książka H. Dusińskiej „stawia sobie za cel ukazanie całości kształtu dokonań prof. dra hab. Stanisława Konopki”, jak pisze we wstępie autorka opracowania i „jest zmienioną wersją rozprawy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Janusza Kapuścika”. Liczy 341 stron druku tekstu z przypisami i została podzielona na siedem rozdziałów merytorycznych.

Konstrukcja pracy ma charakter problemowy. Poszczególne zagadnienia ukazano na tle historycznym oraz podbudowano bogatą bazą źródłową i literaturą przedmiotu.

Wstęp jest zbyt pobieżny, brakuje bowiem szerszego omówienia stanu badań oraz przydatności źródeł archiwalnych i literatury przedmiotu dla omawianej biografii S. Konopki. Brakuje również krótkiej chociażby informacji z jakich zespołów archiwalnych korzystała Autorka w wymienionych archiwach. Wprawdzie wykorzystano relacje i wspomnienia osób, ale należałoby, jak się wydaje poddać ocenie ten rodzaj źródeł.

Rozdział I stanowi *curriculum vitae* S. Konopki; skonstruowany chronologicznie, wydobywa wiele nieznanych dotychczas szczegółów zawodowego i osobistego życia S. Konopki poprzez wykorzystanie wielu źródeł archiwalnych i opracowań. W rozdziale II Autorka podjęła próbę omówienia działalności organizacyjnej i naukowej swego bohatera w Centrum Wyszkozenia Sanitarnego na stanowisku kierownika Biblioteki i Muzeum tejże placówki wojskowej w okresie międzywojennym, stanowiącym początek przyszłej pracy naukowej Profesora. Rozdział III, zajmujący blisko 1/4 objętości całego tekstu, jest najlepszy pod względem merytorycznym i metodycznym. Autorka omówiła tutaj zabiegi S. Konopki w tworzeniu po wojnie Głównej Biblioteki Lekarskiej i jego działalność na stanowisku dyrektora G.B.L w latach 1945 – 1970. W osobnych częściach podała również ocenę polityki kadrowej Profesora, walki o nowy budynek G.B.L. oraz tworzenia sieci bibliotek medycznych w Polsce. Rozdział IV, omawiający szczegółowo dorobek bibliograficzny S. Konopki, poprzedza bardzo dobre studium „Zarys bibliografii medycznej do czasów St. Konopki”. Dalej Autorka skupiła swoją uwagę na omówieniu i ocenie pracy bibliograficznej swego bohatera nad piśmiennictwem XIX i XX wieku. Jest to także jeden z najlepszych fragmentów omawianej książki, w której Autorka wykazała niepodważalne zasługi naukowe S. Konopki.

W kolejnym rozdziale V. H. Dusińska zaprezentowała dorobek S. Konopki w dziedzinie historii medycyny, wykazując jego organizacyjne i naukowe osiągnięcia w tworzeniu własnej szkoły historyczno-medycznej. W rozdziale VI. Autorka zaznajomiła Czytelników z działalnością S. Konopki jako „twórcy oficyny medycznej i redaktora czasopism” do 1939 r. i w okresie powojennym. „W kręgu białego kruka” – to tytuł ostatniego, VII. rozdziału książki H. Dusińskiej, omawiającego działalność jej bohatera w zakresie bibliofilstwa. Zakończenie pracy Autorki stanowi krótkie podsumowanie fachowego dorobku S. Konopki, podkreślające jego osiągnięcia naukowe i organizacyjne.

Mankamentem omawianej książki jest zbyt duża liczba cytatów (choć niewątpliwie interesujących), zamieszczonych w tekście. Wystarczy przejrzeć wybrane partie książki, by stwierdzić, iż niektóre strony prawie w połowie wypełniają umieszczone tam cytaty z listów, dokumentów itp. Wydaje się, że w kolejnym wydaniu książki należałoby zastąpić je wnioskami lub ocenami merytorycznym Autorki. Problemem dyskusyjnym jest również opublikowanie obszernych fragmentów opinii wojskowych przełożonych (s. 26–28) oraz oceny pracy habilitacyjnej S. Konopki (s. 236), zwyczajowo powszechnie nie udostępnianych.

Kilka zamieszczonych w tekście tabel niewątpliwie poszerza naszą wiedzę o CWSan i G.B.L, chociaż, jak sądzimy, zabrakło jednak szerszego omówienia problematyki w sensie merytorycznym. Przykładem może być tutaj tabela 4. „Kadry GBL w latach 1945–1970” (s. 141), która mogłaby być przedmiotem głębszej analizy ruchu kadrowego, a także polityki personalnej biblioteki w aspekcie dynamicznym.

Przypisy umieszczone blokowo po każdym rozdziale, pogłębiają naszą wiedzę o dorobku Profesora Konopki. Pewne wątpliwości budzą jedynie zbyt rozbudowane przypisy informacyjne, np. biograficzne, z których można zrezygnować w kolejnym wydaniu.

W wywodzie merytorycznym Autorka wykazała bardzo dobrą orientację w materiałach źródłowych i aktualnej literaturze przedmiotu; podobnie w podejmowaniu i rozwiązywaniu zagadnień badawczych widać dojrzałość naukowca. Strona metodyczna książki i operowanie aparatem naukowym należą do pozytywów pracy H. Dusińskiej. Prócz powyżej wymienionych, do wartościowych partii książki należą rozważania dotyczące dorobku organizacyjnego S. Konopki, genezy i pracy sieci bibliotek medycznych lub stworzenia warsztatu bibliograficznego Profesora. W pewnych częściach pracy zabrakło może jedynie wniosków syntetycznych, chociaż wiele z ocen sformułowano prawidłowo. Au-

torka nie bała się podejmowania ważnej, aczkolwiek drażliwej tematyki, np. sprawy habilitacji Konopki, stosunku Profesora do Jego następcy, Feliksa T. Widy-Wirskiego itp., wyrażając własne w tym względzie opinie poparte zresztą przekazami źródłowymi. Do zalet książki należy także próba obiektywnego spojrzenia na osobowość jej bohatera przez pryzmat cytowanych relacji, wspomnień itd., i własnych ocen, jak również wydobycie wielu nowych faktów dotyczących fragmentów życia i pracy naukowej S. Konopki. Należy zatem zgodzić się z opinią T. Ostrowskiej, iż „książkę pisał dojrzały pracownik naukowy”, a gratulacje za poniesiony wysiłek należą się i autorce i promotorowi omawianej monografii.

Książka H. Dusińskiej została wydana przez Główną Bibliotekę Lekarską w 1995 r., w nakładzie 400 egzemplarzy, w starannej szacie edytorskiej i graficznej. Prócz właściwego tekstu i przypisów, obejmuje ona spis ilustracji, spis tabel oraz indeks nazwisk. Może brakuje jedynie wykazu skrótów stosowanych w pracy: jego umieszczenie w znaczny sposób uprościłoby tekst wykładu i przypisów. Imponująco przedstawia się strona ikonograficzna książki, zawiera ona bowiem 99 ilustracji, zarówno odbitek fotografii, jak i dokumentów, listów, druków medycznych, ekslibrisów itp. Brak nazwiska autora doboru ilustracji sugeruje, że selekcji dokonała sama Autorka, przyczym niewątpliwie zaimponowała czytelnikom znajomością prezentowanej ikonografii.

Mankamentem recenzowanej książki jest brak wykazu bibliografii (źródeł i literatury), niezbędnego w tego typu wydawnictwach naukowych. Wydaje się, że redakcja (?) lub autorka (?), kierując się zapewne ograniczeniami w objętości książki, świadomie zeń zrezygnowały, co stanowi poważne zubożenie dorobku naukowego H. Dusińskiej. Proponuję zatem w następnym wydaniu ograniczenie części przypisów informacyjnych oraz selekcję ilustracji na rzecz zamieszczenia w książce pełnego wykazu bibliografii.

Wątpliwości budzi również forma indeksu nazwisk, brak nazwiska autora jest mniej dokuczliwy, bardziej natomiast – brak informacji dotyczącej sposobu sporządzania omawianego indeksu, czy obejmuje on tylko tekst właściwy, czy także przypisy i podpisy pod ilustracjami? Te ostatnie nie zawsze zresztą występują w tekście, ale posiadają pełne opisy w spisie ilustracji. Jednakże w indeksie nazwisk pojawiają się niekiedy nazwiska osób z podpisów lub z tekstów ilustracji, ale w sposób nie zawsze konsekwentny i przejrzysty. Z niewiadomych powodów czasami autor indeksu rezygnował z tego zamiaru (s. 101, 182, 186), powodując chaos w jak najbardziej potrzebnym wykazie nazwisk.

Pomimo tych drobnych niedociągnięć książka H. Dusińskiej stanowi poważny wkład do krajowej historiografii w zakresie biografii polskich uczonych. Wypełniła ona bowiem lukę w dorobku współczesnych nam humanistów, przypominając działalność S. Konopki jako historyka, bibliografa i organizatora nauki. Powinna być zatem, przydatna nie tylko dla fachowców, medyków, historyków i bibliotekarzy, ale również dla wszystkich humanistów zainteresowanych, jak pisał nauczyciel S. Konopki, Adam Wrzosek, „wielkimi zdobyczami kultury polskiej”⁵.

Książka H. Dusińskiej jest niewątpliwie splątą „długu”, jaki zaciągnęła G.B.L. wobec swojego założyciela, organizatora i wieloletniego dyrektora. Ale jest także dobrym przykładem właściwie prowadzonej polityki naukowej i wydawniczej przez jej obecnego dyrektora, prof. dr hab. J. Kapuścika. Piszącemu te słowa, zajmującemu się zawodowo biografistyką, nasuwa się również refleksja, iż mogłaby stać się powodem szerokiej dyskusji badaczy na temat polskiej biografistyki historycznej.

Marek Wagner
(Warszawa)

---

⁵ H. Dusińska, op.cit., s. 231.